Juutalainen gnostilaisuus
Pentti Tuominen

Juutalainen gnostilaisuus

Ensimmäisinä vuosisatoina toimi lukuisia gnostilaissävyisiä ryhmiä, joiden taustat olivat osittain juutalaisuudessa, osittain ”pakanallisissa” uskonnoissa ja osittain ”sekalaisissa” gnostilaisissa ryhmittymissä. Näitä koulukuntia oli kymmeniä.

Kiintoisimpia niistä olivat seuraavat kuusi:

- *Justinoslaiset 50-luvulla*
- *Kerinthoslaiset 70-luvulla*
- *Karpokraatit 130-luvulla*
- *Marsellilaiset 150-luvulla*
- *Tatianoslaiset 150-luvulla*
- *Monoimuslaiset 100-luvulla*

Justinoslaiset

Justinos ”Gnostilainen”

Justinos ”Gnostilainen” **oli ensimmäisellä vuosisadalla elänyt egyptiläinen, juutalais-kristillisen taustan omannut gnostikko, joka oli Dositheoksen, Simon Maguksen, Menanderin ja Saturninuksen aikalainen ja kumppani.**

Justinoksen teologia oli kooste eri gnostilaisista ajatuksista yhdistyneenä juutalaiseen ja kristilliseen mytologiaan.

Hänen ajatuksensa oli koottu *”Barukin kirja”* nimiseen teokseen.

Siinä on vain vähän varsinaista gnostilaisuutta, mutta tutkijat katsovat sen kuitenkin gnostilaiseksi tekstiksi.

Justinoslainen luomistarina

Justinoksen mukaan oli olemassa kolme ikuista tosiolevaista jumal'olentoa:

- Ylimpänä oli *miespuolinen "Hyvä"* eli *"Yksi"* (Monadi), joka oli kaiken ennalta olleen tiedon omistaja.
- Tämän alapuolella olivat rinnakkain *miespuolinen Elohim* ja *naispuolinen Edem*.

Elohim ja Edem olivat tietämättömiä korkeimman "Hyvän" olemassaolosta.

He rakastuivat ja parittelivat, minkä seurauksena *syntyi 24 enkeliä*, jotka olivat maskuliinis-feminiinisiä androgyynejä olentoja.

Nämä enkelit loivat aineellisen maailman ja myös ihmiset ja eläimet.

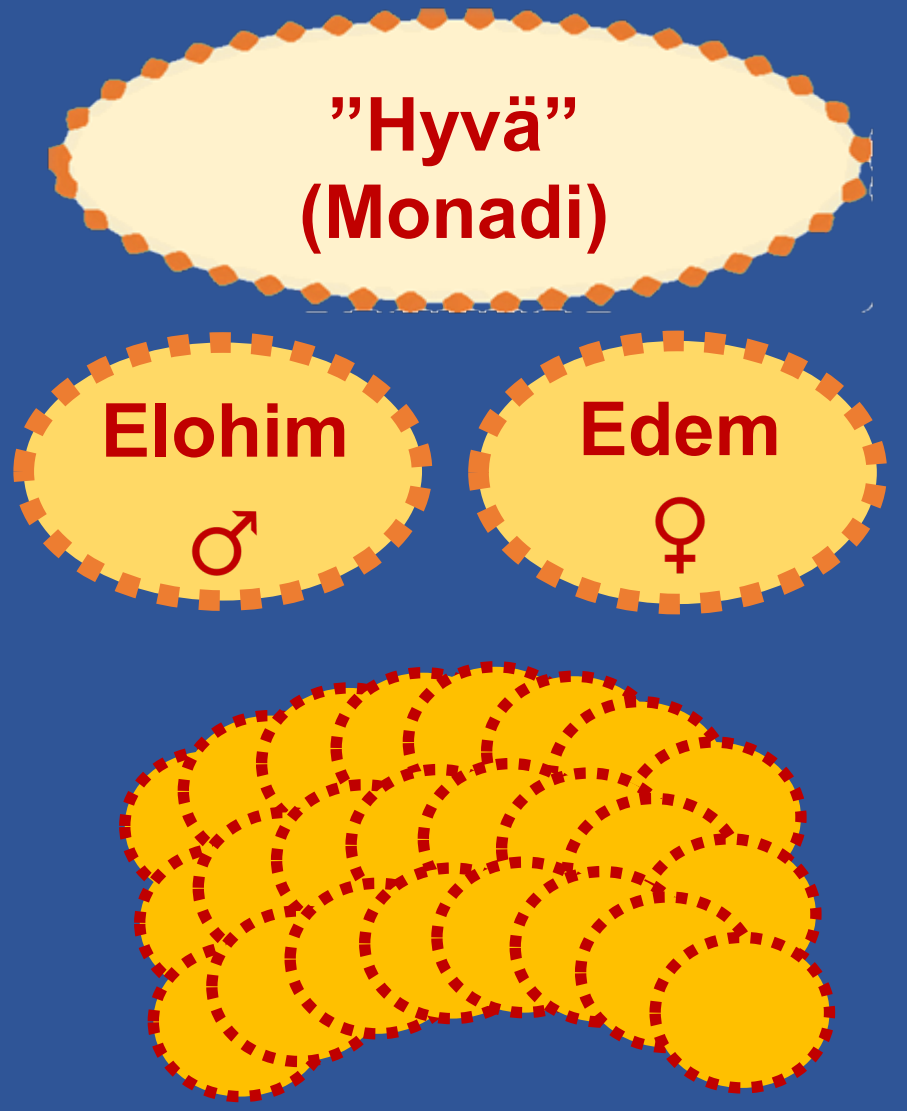

Elohim ja Edem

Elohim **oli sama kuin juutalaisten luojajumala (*Jahve*).**

Edem **oli maan äiti (*Gaia*) ja hänet kuvattiin puoliksi naiseksi (inhimillinen puoli) ja puoliksi käärmeeksi (eläimellinen puoli).**

Elohim pääsi selville korkeimmasta ”Hyvästä” ja nousi tämän taivaaseen, jossa hänet velvoitettiin pysymään niin kauan, että lakkasi pitämästä itseään kaikkein suurimpana.

Tällä välin valta maan päällä oli annettu Edemille, joka Elohimin lähdön vuoksi tunsi murhetta ja kostonhimoa, ja vapautti nälänhädän ja tautien kauhut maailmassa.

Hänen 12 enkeliään hallitsivat maailmaa arkontteina**.**

Elohim ja Edem

Edem määräsi yhden naispuolisista enkeleistään, jonka nimi oli ***Naas*** (hepr. naas = käärme) aiheuttamaan aviorikoksia ja avioliittojen purkamista miesten keskuudessa.

Vastauksena tälle Elohim lähetti yhden omista miespuolisista enkeleistään, ***Barukin***, varoittamaan Aadamia ja Eevaa syömästä Tiedon puusta, joka edusti Naasia.

Baruk kuitenkin myöhästyi, koska Naas oli jo ehtinyt houkutella Aadamin ja Eevan syömään Tiedon puusta.

Barukin yritti seuraavaksi pelastaa ihmiskunnan Mooseksen ja raamatullisten profeettojen kautta, mutta he epäonnistuivat.

Herakles

Elohim valitsi nyt ympärileikkaamattoman miehen, *Herakleen*, suorittamaan tämän tehtävän.

Herakles voitti voimallaan kaikki kaksitoista naispuolista arkonttia sarjalla taisteluja, jotka kreikkalaisessa mytologiassa tunnetaan ”Herakleen urotöinä”.

Yksi Herakleen voittamista arkonteista, kaunis *Omfale*, kuitenkin onnistui viettelemään Herakleen ja riistämään hänen voimansa.

Vasta paljon myöhemmin Elohim löysi ihmisen, joka kykeni vastustamaan enkelien houkutuksia. Hän oli Elohimin ”ottopoika” *Jeesus*, joka alkoi saarnata tosi sanaansa, kunnes Naas järjesti hänen ristiinnaulitsemisensa.

Herakleen urotyöt

Antiikin legendan mukaan Herakleen piti suorittaa 12 mahdotonta urotyötä, joiden ajatellaan *edustavan ihmisen sisäistä kamppailua omia vaistojaan, intohimojaan ja heikkouksiaan vastaan.*

Ne kuvasivat ihmisen *pyrkimystä puhdistautua virheistään ja saavuttaa mielenrauha*.

Ne symbolisoivat myös *ihmisen eläimellisten vaistojen voittamista*: Nemean leijonan surmaaminen kuvasi ylpeyden ja aggressioiden voittamista; Lernan 9-päinen Hydra kuvasi monipäisiä haluja ja paheita (kun yhdestä pääsi eroon, kasvoi tilalle kaksi), jotka sankarillinen itsekuri nujertaa; manalaa vartioivan Kerberos-koiran taltuttaminen kuvasi kuoleman pelon voittamista jne.

Kerinthoslaiset

Kerinthos

Kerinthos oli juutalainen, Egyptissä vaikuttanut gnostilainen teologi, joka eli noin vuosina 50-100.

Hän noudatti juutalaista lakia, mutta oli ajatuksiltaan gnostilainen, ja oli saanut oppinsa Simon Magukselta.

Kerinthoksen julistamassa opissa oli vaikutteita myös juutalaiskristillisten ***ebioniittien*** opetuksista. Nämä pitivät Kristusta vain ihmisenä, joka kasteessa ”voideltiin Pyhällä Hengellä” ja sai jumalallisen voiman (hieman kuten profeetat).

Ebioniitit säilyttivät juutalaiset rituaalit ja pitivät kiinni siitä, että vanhurskautus tapahtuu lain töiden kautta.

He pitivät Paavalia luopiona ja huijarina.

Kerinthos

Kerinthos perusti koulunsa *Vähä-Aasian Efesokseen*, joka siihen aikaan oli roomalainen kaupunki.

Hänen koulunsa toimi vuosina 70–110 ja sen vaikutus oli suuri erityisesti *Galatian* maakunnassa.

Kerinthos

Irenaeuksen mukaan Kerinthos oli saanut opetusta egyptiläisten viisaudessa ja hän väitti saaneensa tietoa enkeliltä.

Hän opetti, että näkyvä maailma ja näkyvä taivas eivät olleet Korkeimman Jumalan luomia, vaan ne oli luonut Korkeimmasta Jumalasta erillinen, pienempi ja alempi voima (*Demiurgi*), joka oli tietämätön Korkeimman Jumalan olemassaolosta, ja käytti apunaan joukkoa enkeleitä.

Kerinthos

Kerinthos opetti, että juutalaisten Jumala (*Jahve*) ja Jeesuksen opettama *Isä-Jumala* olivat eri jumaluuksia. Ensiksi mainittu oli ”vain” *Demiurgi*.

Kerinthoksen mukaan Demiurgi ei ollut paha vaan, toimi välittäjänä (*Logoksena*) jumalallisen ja aineellisen maailman välillä, kuten mm. Platon oli opettanut.

Kerinthoksen mukaan Demiurgi antoi myös juutalaisen lain ja hän piti lain noudattamista, eli oikeita tekoja (*halakha*) tärkeinä, ja sanoi sen olevan keskeistä pelastuksen kannalta.

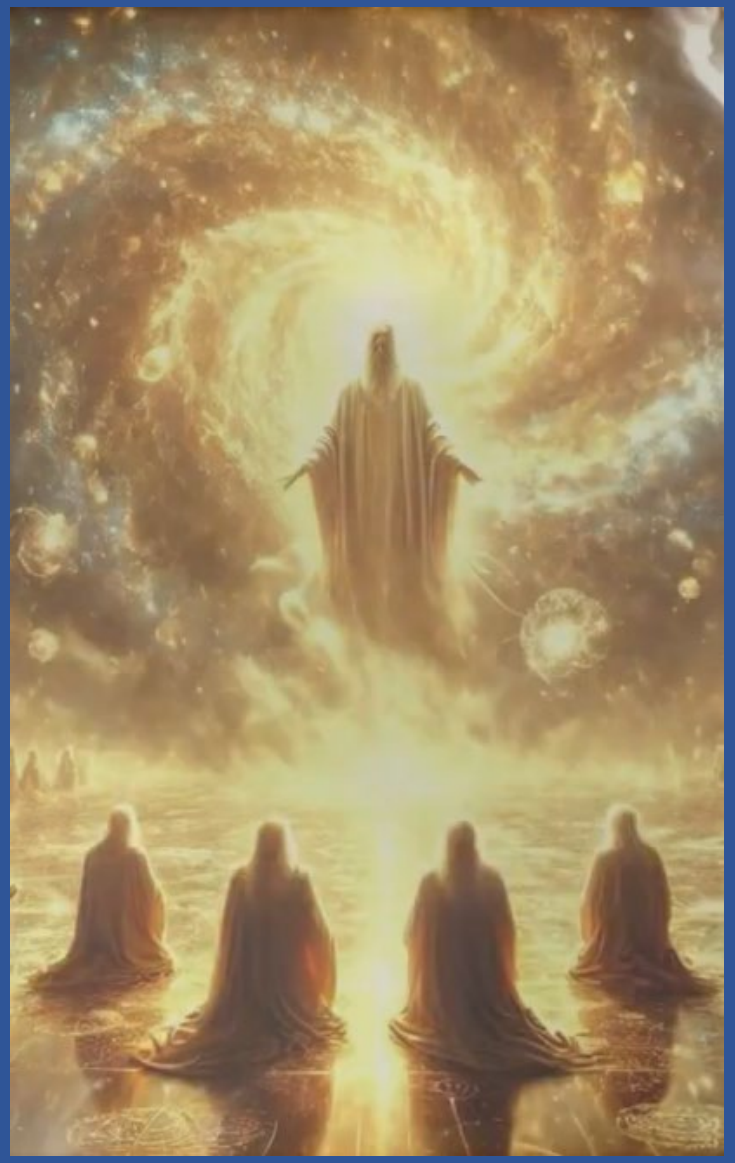

Kerinthos

Kerinthos teki eron Jeesuksen ja Kristuksen välille.

Hän kielsi Jeesuksen yliluonnollisen syntymän ja sanoi hänen olleen Joosefin ja Marian lapsi.

Kristus puolestaan laskeutui taivaasta kyyhkysen muodossa Jeesukseen Jordanin kasteen yhteydessä ja jätti hänet ristiinnaulitsemisessa.

Kerinthoksen sanotaan opettaneen myös, että Jeesus tullaan herättämään kuolleista viimeisenä päivänä, samalla kun kaikki muut ihmiset nousevat ylös kuolleista hänen kanssaan.

Kerinthoksen mukaan Jeesus ei ollut sama kuin ”Johanneksen evankeliumissa” mainittu *Logos* (Sana).

Kerinthos

Kerinthos uskoi *tuhatvuotiseen valtakuntaan*, joka perustettaisiin maan päälle ennen ylösnousemusta ja taivasten valtakunnan tuloa.

Irenaeuksen mukaan *Paavalin kirje galatalaisille* oli suunnattu nimenomaan *Kerinthoksen seuraajia vastaan.*

Samoin Irenaeuksen mukaan *”Johanneksen evankeliumi”* kirjoitettiin Kerinthoksen opetuksia vastaan: *”Johannes pyrki evankeliumillaan poistamaan sen virheen, jonka Kerinthos oli levittänyt ihmisten keskuuteen”*.

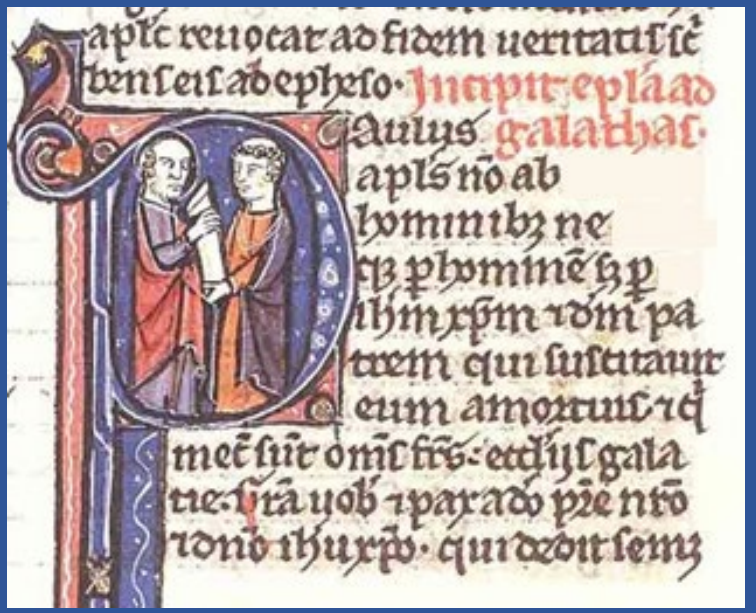

Kerinthos

Varhaiskristilliset kirjoittajat kuvasivat Kerinthosta apostoli Johanneksen vastustajaksi.

Polykarpos kertoi tarinan, jonka mukaan evankelista Johannes pelkäsi Kerinthosta niin paljon, että pakeni kerran Efesoksen kylpylästä saatuaan selville Kerinthoksen olevan siellä, huudahtaen: *”Paetkaamme, ennen kuin koko kylpylä romahtaa, sillä totuuden vihollinen Kerinthos on siellä!”*

Tämä tapahtuma on jopa ikuistettu piirroksena, joka levisi siihen aikaan (oheinen kuva).

Kerinthos

Saksalaisen teologi Hans-Martin Schenken mukaan *Kerinthos oli Nag Hammadista löydetyn gnostilaisen ”Jaakobin salaisen kirjan” vastaanottaja*, vaikka nimeä ei kyetä tekstin turmeltuneisuuden vuoksi lukemaan, sillä vastaanottajan nimestä on luettavissa vain loppu *”...thos”.*

Tätä Schenken olettamusta tukee se, että apokryfinen *”Apostolien kirje”* (Epistula Apostolorum), joka esittää esimerkiksi profetoimisesta ja lihan ylösnousemuksesta ”Jaakobin salaiseen kirjaan” nähden vastakkaisia näkemyksiä, oli suoraan suunnattu *Simon Magusta ja Kerinthosta vastaan.*

Kerinthoksen omia kirjoituksia ei ole säilynyt.

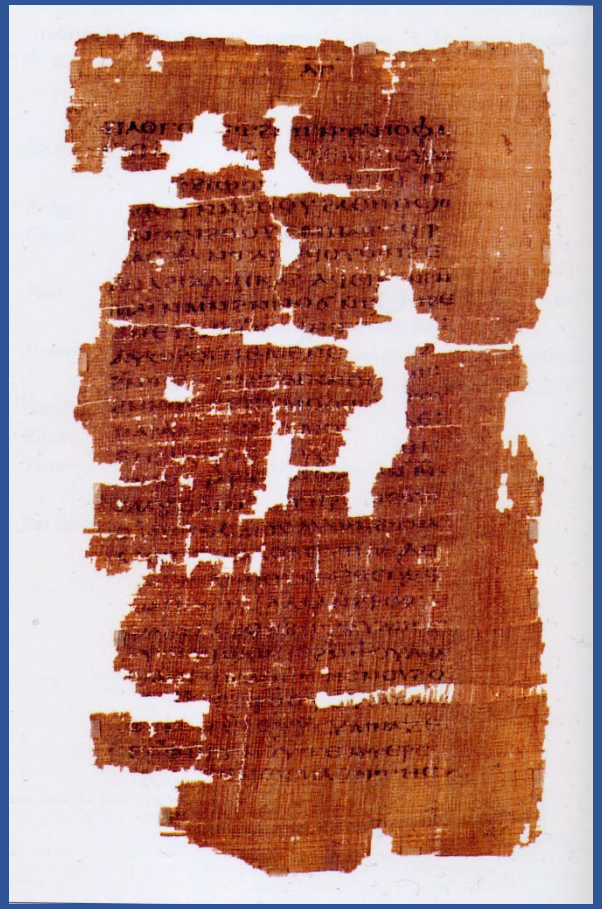

Kerinthos

200-luvulla Aleksandrian piispa Dionysius esitti kielianalyysin perusteella, että *"Johanneksen ilmestyskirjan"* tyyli eroaa niin merkittävästi *"Johanneksen evankeliumin"* tyylistä, että niiden kirjoittajan on täytynyt olla eri henkilöjä.

Kristillisen "alogien" lahkon johtaja roomalainen pappi *Gaius väitti* 200-luvun alussa ilmestyneessä kirjoituksessaan, että *Kerinthos oli "Johanneksen Ilmestyskirjan" todellinen kirjoittaja*.

Tämän Gaiuksen väitteen motiivina oli luultavasti halu torjua "Ilmestyskirjan" tiettyjä opillisia kohtia, erityisesti kirjaimellista *tuhatvuotista valtakuntaa*, joka yhdistettiin harhaoppisena pidetyn Kerinthoksen oppeihin.

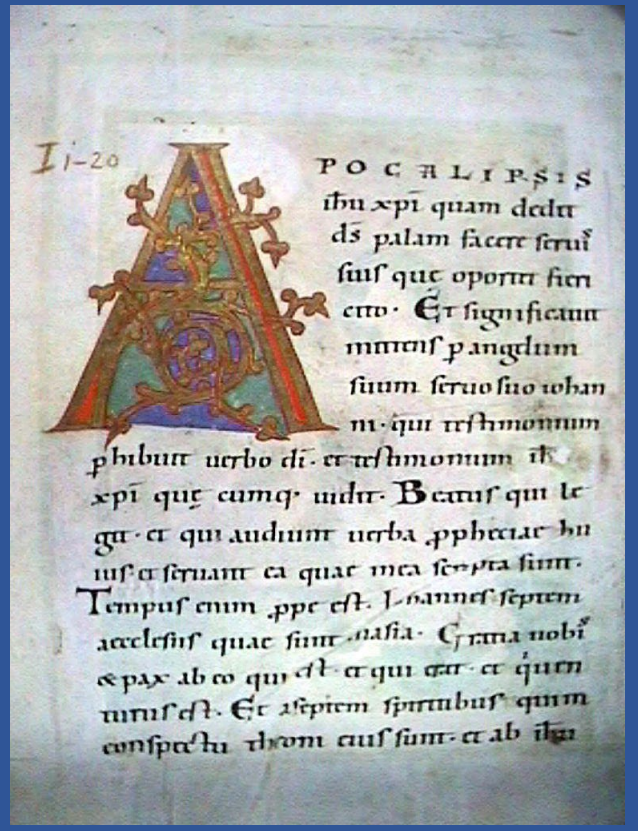

Karpokraatit

Karpokrates

Aleksandrialainen Karpokrates oli gnostikko, jonka perustama karpokraattien lahko toimi Kefalonian saarella, Kreikan Välimeren puoleisella rannikolla noin 130-160 jaa.

Tiedämme karpokraateista lähinnä vain sen, mitä heitä vastustaneet kirkkoisät ovat kirjoittaneet.

Näissä kirjoituksissa esitettiin heistä mahdollisimman negatiivisia väitteitä, joiden todenperäisyyttä sopii täydellä syyllä epäillä.

Karpokraattien opetukset

Karpokraatit opettivat, että *todellisen gnostikon tulee vapautua kaikista ennakkoluuloista ja juutalaisista laeista.*

He opettivat myös, että Jeesus ei ollut jumalallinen, mutta koska hänen sielunsa oli ”vankka ja puhdas”, *”hän muisti ne asiat, jotka hän oli nähnyt Täyteydessä syntymättömän Jumalan luona”* (vrt. Platonin *anamnesis*).

Tämän vuoksi Jeesus pystyi vapauttamaan itsensä aineellisista voimista sekä arkonttien ja Demiurgin vallasta.

Karpokraattien herjaaminen

Irenaeus väitti karpokraattien uskoneen, että he voisivat nousta aineellisen maailman yläpuolelle, kun ihmiskehoon vangittu ikuinen sielu on läpikäynyt kaikki mahdolliset maallisen elämän olosuhteet.

Irenaeus väitti karpokraattien uskoneen, että kun tämä ei olisi mahdollista yhden reinkarnaation aikana, niin ihmisen olisi tehtävä ***”kaikki sellaisetkin asiat, joita emme uskalla edes sanoa tai kuulla”***, jotta heidän ei kuolemansa jälkeen tarvitsisi inkarnoitua uudelleen.

Tämän Irenaeus sanoi olleen syynä karpokraattien ”irstailevalle käytökselle”.

Tällaisesta karpokraattien irstailusta ei ole historiallista näyttöä, joten se lienee vain Irenaeuksen herjaa.

Karpokraattien herjaaminen

Irenaeus väitti karpokraattien harjoittavan irstailun lisäksi myös erilaisia maagisia riittejä sekä kunnioittavan Jeesuksen kuvan lisäksi Pythagoraan, Platonin ja Aristoteleen kuvia ”pakanoiden tapaan”.

Klemens Aleksandrialainen väitti Karpokrateen pojan *Epifaneen* saarnanneen, että pelastus lihan vallasta voidaan saavuttaa vain hillittömän nautiskelun kautta, ja tällöin kaikkien Vanhan testamentin mainitsemien syntien harrastaminen on suorastaan velvollisuus.

Hän myös väitti, että karpokraattien omaisuus oli yhteistä, ja että myös naiset olivat yhteisiä niin, että he saattoivat olla yhdynnässä kenen kanssa tahansa ja missä tahansa.

Tällaiset väitteet ”rietastelusta” olivat tietysti keksittyjä.

Marsellilaiset

Marcellina

Yksi Karpokrateen seuraajista oli 130-luvulta alkaen vaikuttanut Marcellina, joka naispuolisena hengellisenä johtajan on jäänyt miesten varjoon.

Hän on kuitenkin jättänyt jälkensä historiaan häntä arvostelleiden kirkkoisien kirjoituksissa.

Marcellina syntyi Aleksandriassa ja siirtyi sittemmin Roomaan, missä julisti Karpokrateen gnostilaisia oppeja ainakin 160-luvulle saakka.

Hänen seuraajiaan kutsuttiin ***marsellilaisiksi*** ja he käyttivät tunnuksenaan pientä ***polttomerkkiä oikeassa korvalehdessään***.

Marcellina

Marcellina väitti saaneensa salaisia tietoja Mariasta, Jeesuksen äidistä, ja Maria Salomesta, apostolien Jaakob vanhemman ja Johannes Evankelistan äidistä, sekä betanialaisesta Martasta, jotka olivat marsellilaisten esikuvia ja rukouskumppaneita.

Marcellina opetti, että sielun täytyy saavuttaa lunastuksensa useiden jälleensyntymien kautta.

Hän sanoi, että vaikka Jeesus oli vain ihminen, häntä voidaan pitää mallina, jota jokainen voi jäljitellä esimerkkinä oman henkilökohtaisen henkisen kasvuprosessinsa aikana.

Marcellina

Marcellinan mukaan Jeesuksen tärkein hyve oli, että hän pystyi täydellisesti muistamaan sielunsa jumalallisen alkuperän – hän siis eli gnosiksessa.

Marcellina kunnioitti Jeesusta uutena Pythagoraana, Platonina tai Aristoteleena, ja piti myös muita kreikkalaisia filosofeja malleina, joita voidaan niin ikään jäljitellä esikuvina.

Hänen mukaansa pelastumiseen tarvittiin vain uskoa ja rakkautta, eikä juutalaisten lakien noudattamisella ollut siinä merkitystä.

Yksi marsellilaisten perusopetuksista oli ajatus kaikkien ihmisten tasa-arvoisuudesta.

Tatianoslaiset

Tatianos

Tatianos Assyrialainen eli n. 110–185.

Hän oli huomattava varhaiskristillinen teologi, joka kertoo teoksessaan *”Puheita kreikkalaisille”*, että hän syntyi ”assyrialaisten maassa”, mikä tarkoittanee roomalaista Assyrian provinssia.

Hänestä on käytetty myös nimitystä *”Tatianos Syyrialainen”*, koska hän työskenteli pitkään myös syyrialaisten parissa.

Tatianos siirtyi jossain vaiheessa Roomaan, ja pysyi siellä jonkin aikaa. Siellä hän ilmeisesti sai ensikosketuksen kristinuskoon.

Tatianos kääntyi kristinuskoon ja hänestä tuli Justinos Marttyyrin oppilas.

Tatianos

Justinuksen kuoleman jälkeen Tatianos etääntyi katolisesta kristinuskosta ja hän *perusti askeettisen enkratistisen liikkeen*.

Enkratismi (kr. *enkrateia* = "itsehillintä") oli 2. vuosisadan kristillinen askeettinen liike, jolle oli ominaista äärimmäinen pidättyvyys, mukaan lukien avioliiton, lihan syönnin ja viinin juomisen kielto, viini korvattiin ehtoollisessa vedellä.

Tatianoksen johtama ryhmä oli "itseään hillitsevä" tai "pidättyväinen", ja sillä oli dualistinen, usein gnostilainen näkemys, joka piti aineellista maailmaa ja kehoa alempiarvoisena tai pahana.

Tatianos

Tatianos avasi oman koulunsa Roomassa Justinos Marttyyrin esimerkin mukaan.

Hänestä tuli kuitenkin pian gnostilaisen opettajan *Valentinoksen seuraaja*.

Ei tiedetä, kuinka kauan hän pystyi toimimaan Roomassa häiriöttä.

Justinoksen kuoltua Tatianos karkotettiin vuonna 165 kirkosta gnostilaisten näkemystensä takia.

Hän jätti Rooman ja viipyi jonkun aikaa Kreikassa ja Aleksandriassa, jossa hän on saattanut opettaa Klemens Aleksandrialaista.

Sitten Tatianos perusti Mesopotamiaan koulun, jonka vaikutus ylsi Syyriaan, Antiokiaan ja Kilikiaan saakka.

Tatianoksen ajatuksia

Tatianoksen teologian lähtökohtana on tiukka *monoteismi*, joka toimii moraalin lähteenä.

Hän katsoi, että ihmisillä oli alun perin usko yhteen Jumalaan, mutta he menettivät sen syntiinlankeemuksen seurauksena, jolloin ihmiset vajosivat *demonien vallan alle, polyteismiin*.

Yhden Jumalan tunnustamisen kautta sielu vapautuu aineellisesta maailmasta ja demonien vallan alta, ja yhdistyy Jumalaan.

Jumala on henki (pneuma), joka oli olemassa yksin ennen luomista, ja hänessä oli itsessään potentiaalisena koko luomakunta.

Tatianoksen ajatuksia

Luomisen keinona oli Tatianoksen mukaan *”dynamis logike”* eli ”sanoin esitetty voima”.

Ensin Jumalasta sai alkunsa *Logos*, jonka tehtävänä oli tuottaa maailma luomalla aine, josta kaikki luotu sai alkunsa.

Koko luomakunnan läpäisee *pneuma hylicon eli ”aineen henki”*, eräänlainen *”maailmansielu”*, joka on yhteistä enkeleille, tähdille, ihmisille, eläimille ja kasveille.

Tämä maailmansielu on alempitasoinen kuin jumalallinen *pneuma*, ja kun se laskeutuu ihmiseen, siitä tulee *psykhe* eli sielu.

Niinpä aineelliselta ja sielulliselta kannalta ihminen ei eroa oleellisesti eläimistä.

Tatianoksen ajatuksia

Tatianoksen mukaan ihmistä kutsutaan samaan aikaan poikkeukselliseen yhteyteen jumalallisen hengen kanssa, mikä nostaa ihmisen eläinten yläpuolelle.

Tämä henki on Jumalan kuva ihmisissä, ja ihmisen kuolemattomuus on seurausta siitä.

Ensimmäinen hengistä lankesi ja sai aikaan muiden lankeemuksen, ja näin demonit saivat alkunsa.
Lankeemus oli seurausta henkien halusta erottaa ihminen Jumalasta, niin että ihmiset palvelisivat heitä Jumalan sijasta.

Ihminen tuli osalliseksi lankeemusta, menetti siunatun asumuksensa Jumalan luona samalla kun henki hylkäsi sielun, ja vajosi aineelliseen sfääriin, jossa oli jäljellä ainoastaan heikko muisto Jumalasta.

Tatianoksen ajatuksia

Tatianoksen mukaan *ihminen lankesi pois Jumalasta vapaaehtoisesti, ja samalla tavalla ihminen voi kääntyä vapaaehtoisesti uudelleen Jumalan puoleen.*

Henki yhtyy niiden sieluihin, jotka elävät vanhurskaasti.

Jumala muistuttaa ihmisen jumalankaltaisuudesta profeettojen kautta.

Vaikkakaan Tatianos ei mainitse nimeltä Jeesusta, hänen oppinsa lunastuksesta kulminoituu kuitenkin kristologiaan.

Filosofisen taustan ajatteluunsa Tatianos sai keskiplatonismista

Tatianoksen ajatuksia

Tatianos esittää Jumalan täydellisenä, jakamattomana, alkuperättömänä ja nimettömänä.

Logos (Sana) syntyy hänen mukaansa Jumalasta osittaisessa eikä kertamuodossa.

Sana oli olemassa ennen, ei erillisenä hypostaasina, vaan järjen voimana, jonakin jumalalliseen mieleen upotettuna.

Sanan syntymä muodostaa samalla luomisen alun, luomisen tyhjästä: hän on ensimmäinen luomus.

Pyhä Henki näyttää olevan erottamaton Sanasta.

Kristuksen persoonasta ja hänen inkarnaatiostaan Tatianos sanoo, että "Jumala tehtiin ihmismuodossa", mikä luo vaikutelman, että kyseessä on itse Jumala eikä Sana .

Tatianoksen ajatuksia

Tatianoksen mukaan **Logos (Sana) luo ensin enkelit ja sitten ihmiset, kaikki itsehallintokykyisinä.**

Enkelit lankesivat ja heistä tuli demoneja, jotka määräävät ihmisten kohtalon kykenemättä lopulta kuitenkaan vaikuttamaan ihmisen itsemääräämisoikeuteen.

Ihminen luotiin Jumalan kuvaksi tarkoituksena tulla kuolemattomaksi. He kuitenkin menettivät tämän kyvyn vapaan tahtonsa vuoksi ja heistä tuli kuolevaisia.

Tatianoksen opetukset Sanasta ja ihmisestä muistuttavat gnostilaisten järjestelmien opetuksia.

Tatianoksen ajatuksia

Tatianoksen mukaan Ihminen on kolmiosainen ja koostuu:

1) ruumiista (joka on kuolevainen),
2) hengestä (joka on kuolematon) ja
3) sielusta (joka on kuolevainen tai kuolematon, riippuen sen suhteesta henkeen).

Henki on lahja vain harvoille, hengellisesti kyvykkäille, niille, jotka tietävät totuuden .

Monet kristityt ovat materialistisia, mutta Tatianoksen seuraajat ovat hänen mielestään hengellisiä.

”Puheita kreikkalaisille”

Ennen katolisesta kristinuskosta luopumistaan (noin 155) Tatianos kirjoitti teoksen *”Oratio ad Graecos” (”Puheita kreikkalaisille”)*, jossa hän käsitteli kreikkalaista filosofiaa, yhteiskuntarakennetta, historiaa, etiikkaa ja uskonnollisia sääntöjä, ja esitti ne negatiivisessa valossa ja ”pakanallisina” verrattuna kristinuskoon.

Kirja ei kuitenkaan ole varsinainen kristinuskon puolustuspuhe.

Se oli osoitettu oppineelle yleisölle tarkoituksena esitellä näille kristinuskon hyviä puolia verrattuna kreikkalaisiin ajatuksiin ja erityisesti kreikkalaiseen mytologiaan.

Kreikkalaisia kuvapatsaita Tatianos piti säädyttöminä.

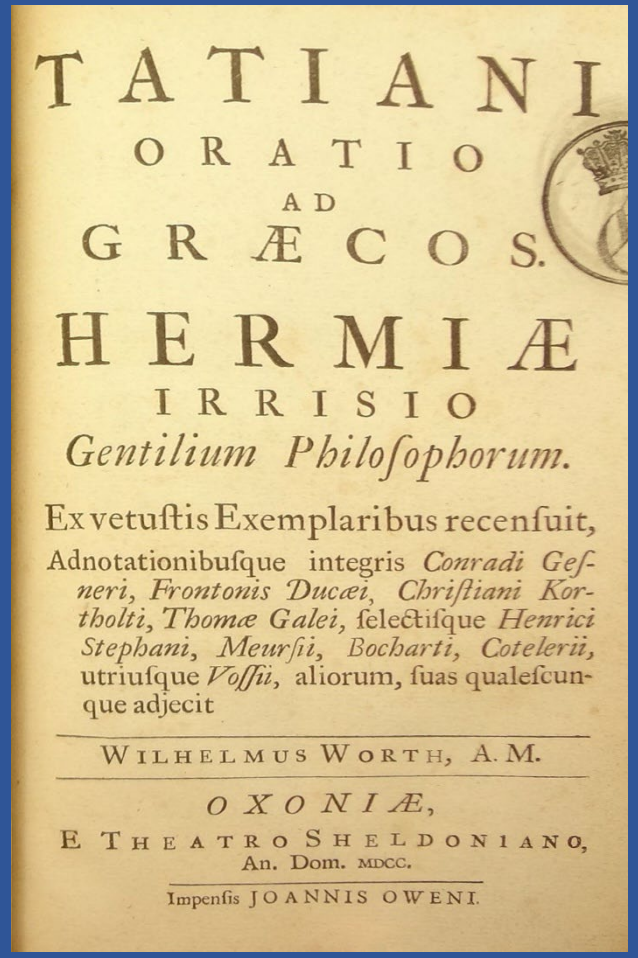
TATIANI
ORATIO
AD
GRÆCOS.
HERMIÆ
IRRISIO
Gentilium Philoſophorum.
Ex vetuſtis Exemplaribus recenſuit,
Adnotationibuſque integris *Conradi Geſneri, Frontonis Ducæi, Chriſtiani Kortholti, Thomæ Galei,* ſelectiſque *Henrici Stephani, Meurſii, Bocharti, Cotelerii,* utriuſque *Voſſii,* aliorum, ſuas qualeſcunque adjecit
WILHELMUS WORTH, A.M.
OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO,
An. Dom. MDCC.
Impenſis JOANNIS OWENI.

”Diatessaron”

Tatianoksen toinen pääteos oli evankeliumiharmonia *”Diatessaron”*, jonka hän teki synteesinä Uuden testamentin neljästä evankeliumista.

Näin muodostui yksi yhtenäinen kertomus Jeesuksen elämästä.

Kirjasta tehtiin myös kuvitettuja painoksia.

Syyrian kristillisessä kirkossa ”Diatessaron” oli käytännössä ainoa evankeliumiteksti, jota käytettiin kolmannella ja neljännellä vuosisadalla.

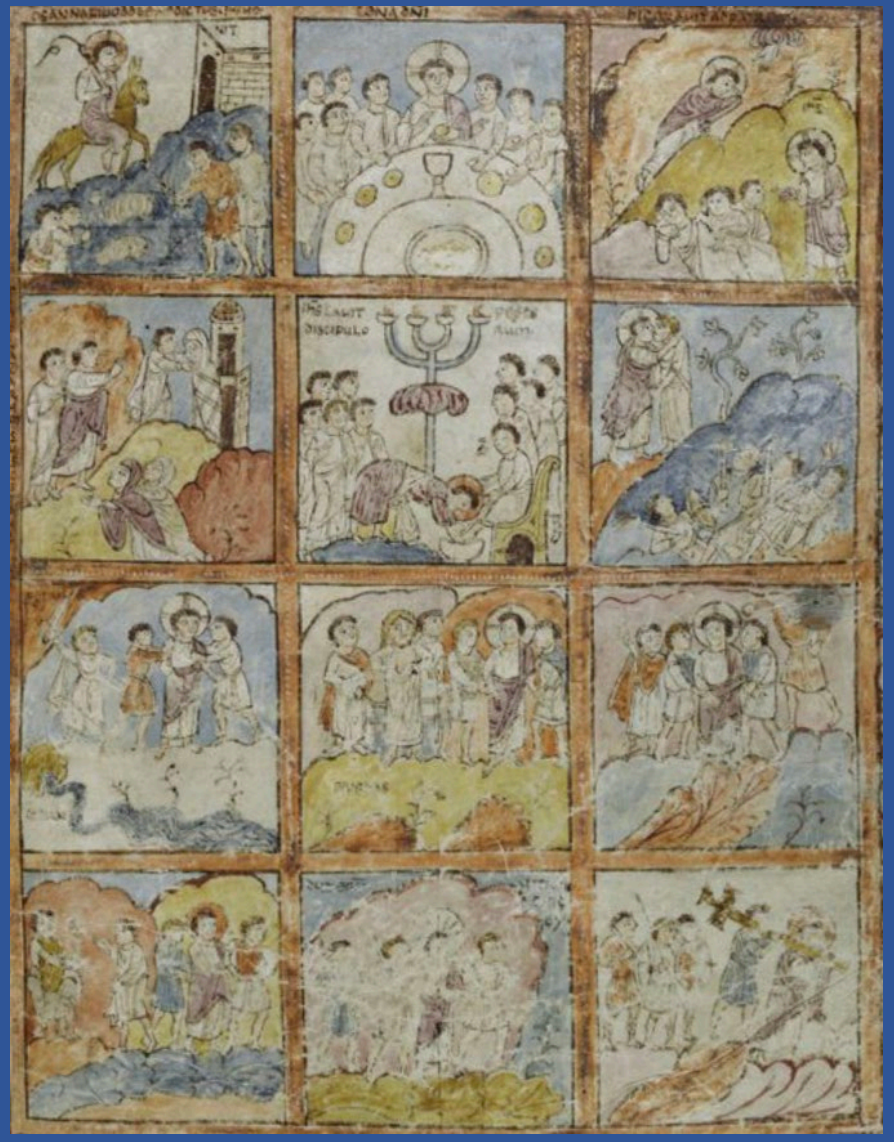

Tatianoksen kadonneita teoksia

Tatianoksen kadonneita teoksia ovat:

- *”Demoneista”*, joka oli Tatianoksen vanhin teos.
- *”Eläimistä”*, jossa Tatianos vertailee eläinten ja ihmisten luonteita.
- *”Kuolleille Jumalasta”*, jossa Tatianos vertaili kreikkalaista ja kristillistä teologiaa ja etiikkaa.
- *”Raamatun ongelmista”* (”Problematon Biblion”), jossa Tatianos esittää Raamatun epäselvyyksiä ja väärintulkintoja.
- *”Muodostumisesta Vapahtajan mukaan”*, jossa Tatianos heijastaa raittiuspyrkimyksiä ja tuomitsee myös avioliiton.

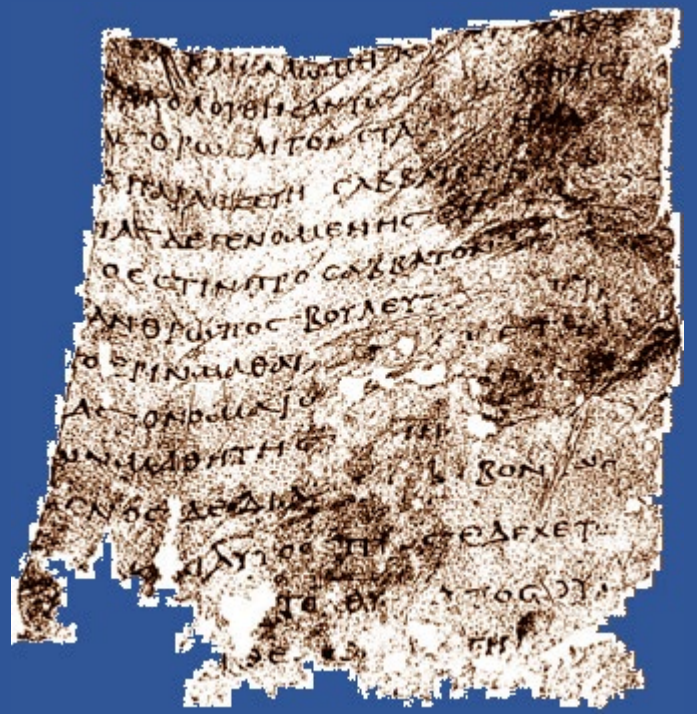

Tatianoksen teoksista

Myös Tatianoksen teos *”Täydellisyydestä Vapahtajan opin mukaan”* on kadonnut.

Siinä Tatianos kuvaa avioliiton siteeksi, joka sitoo lihan katoavaan maailmaan, ja lukee sen paholaisen keksinnöksi.

Hän tekee eron vanhaan ja uuteen ihmiseen; vanha ihminen on laki, uusi ihminen evankeliumi.

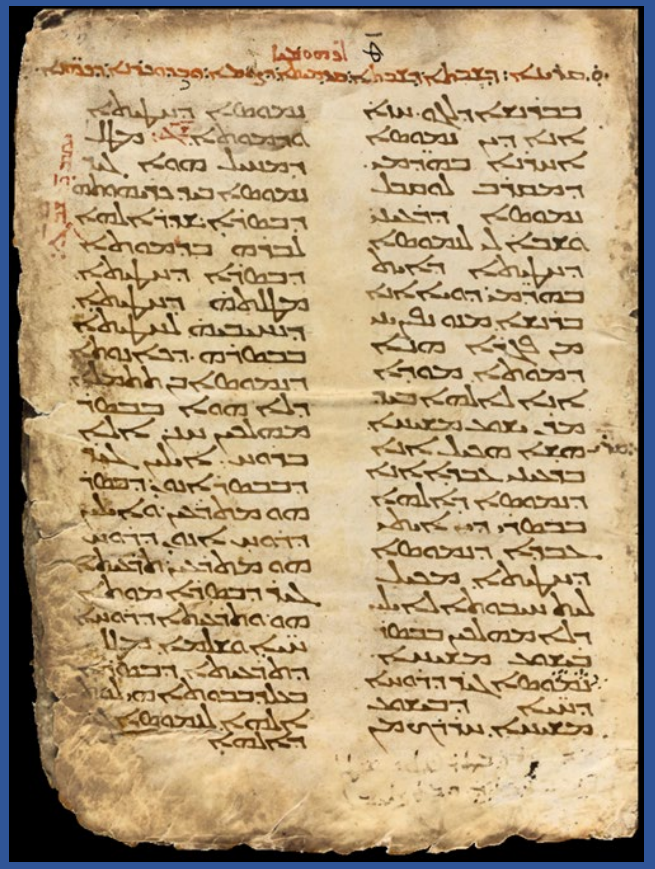

Tatianos kuoli vuoden 185 seutuvilla, mutta hänen seuraajansa jatkoivat hänen oppiensa levittämistä vielä pitkään sen jälkeenkin.

Monoimuslaiset

Monoimus

Monoimus (arab. Mun'im) oli arabialainen gnostikko, joka eli suunnilleen vuosina 150-210.

Hippolytoksen mukaan hän oli Tatianoksen seurailija ja hänen kosmologinen järjestelmänsä oli johdettu pythagoralaisten vastaavasta järjestelmästä.

Monoimus oli selvästi saanut vaikutteita myös kristinuskosta, monismista ja gnostilaisuudesta.

Monoimus tunnetaan siitä, että hän otti sanan *”monadi”* käyttöön gnostilaisessa yhteydessä.

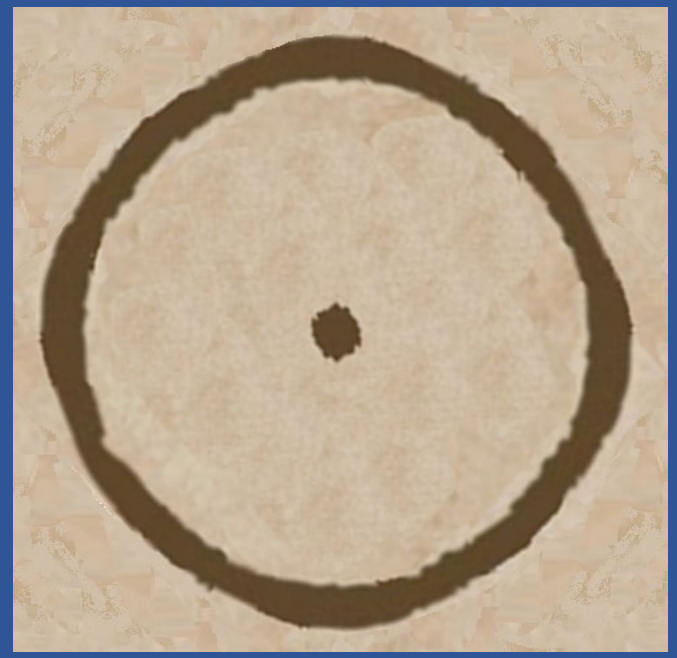

Monoimus

Monoimus tunnetaan Jumalan olemusta koskevasta mielipiteestään, joka oli panteistinen.

Hänen mukaansa kaikkeus on luotu *”monadista”* (⊙), josta saivat alkunsa *dyadi, triadi, tetradi, pentadi, heksadi, heptadi, ogdoadi, enneadi* ja *dekadi.*

Hän liitti näin gnostilaiset aionit *pythagoralaisen* maailmansyntyopin ensimmäisiin elementteihin sekä Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomisen kuvaukseen.

Monoimukselta on jäänyt elämään kuuluisa ajatus: *"Luovu etsimästä Jumalaa ulkopuolelta ... etsi häntä itsestäsi"*

Eugnostos

Monoimus edusti ajattelua, joka löytyy myös *”Eugnostos”* nimisestä Nag Hammadin kirjaston tekstistä, jossa myös kuvataan sama kulku monadista dekadiin. (Kr. *Eu gnostos* = hyvin tunnettu).

”Eugnostos” on kirjeen muotoon kirjoitettu tutkielma gnostilaisesta esoteerisesta *maailmansyntyopista*.

Siinä kuvataan näkymätöntä maailmaa ja sen jumalhahmoja ja emanaatioita.

Kirjoituksessa on yhteyksiä toiseen gnostilaiseen tekstiin, *”Jeesuksen Kristuksen viisaus”*, jossa sana ”monadi” esiintyy niin ikään. Tämä teksti oli kristillisille yleisöille muokattu versio ”Eugnostoksesta”.

Monoimuksen ajattelusta

Monoimus puhui ”Ihmisestä” ja ”Ihmisen pojasta” sanakääntein, jotka muistuttivat kristillisen gnostilaisuuden *naassenien lahkon* tekstejä.

Hän kuvailee ”Kaikkeuden Ensimmäistä Periaatetta” androgyyniksi sanoen, että se on ”Isä-Äiti, kaksi kuolematonta nimeä”; nämä sanat ovat suora lainaus naassenien hymnistä, joka puolestaan on peräisin vielä vanhemmasta Simon Maguksen ”Apophasis Megale” tekstistä.

Monoimus puhui myös ”kuudesta voimasta”, jotka olivat olleet tärkeitä luomisessa.

Ne vastasivat Simon Maguksen kuutta ”maailmankaikkeuden juurta”.

Tämä oli tiivistetty kooste juutalaisesta gnostilaisuudesta:

- *Justinoslaiset*
- *Kerinthoslaiset*
- *Karpokraatit*
- *Marsellilaiset*
- *Tatianoslaiset*
- *Monoimuslaiset*

Lopuksi vielä lyhyt katsaus kabbalaan.

Onko kabbala juutalaista gnostilaisuutta?

Juutalaisuuden ja gnostilaisuuden rajapinnalle syntyi ajanlaskumme alun jälkeen kabbala, jota on joskus sanottu myös juutalaiseksi gnostilaisuudeksi.

Kabbala ei kuitenkaan ole gnostilaisuutta, vaan oma juutalaiduusen pohjalta rakentuva oppijärjestelmäm jossa on aineksia myös gnostilaisuudesta.

Kabbala – Esoteerista juutalaisuutta

- Kabbala (hepr. perimätieto, tradition vastaanottaminen) tarkoittaa mystistä juutalaista salaoppia, jonka avulla tulkitaan Tooraa ja muita pyhiä kirjojituksia.
- Näitä tulkitsemalla on pyritty ymmärtämään Jumalan olemusta ja maailmankaikkeuden syntyä ja järjestystä sekä pääsemään lähemmäksi Jumalaa.

Kabbala - Valon portti

- Kabbalaa on sanottu myös *”Valon portiksi”*.
- Nimitys perustuu käsitykseen, että pyhien kirjojen syvemmät merkitykset on kätketty vertauskuviin ja symboleihin sekä tiettyjen avainsanojen lukuarvoihin.
- Kun nämä avaimet onnistuu selvittämään, Valon portti avautuu.

Lisätietoa:

G-kirja

https://holvi.com/shop/G-kirja/